ؤمنین(علیه‌السلام) فرمودند: در دگرگونی‌های دنیا عبرت است. غررالحکم، جلد ۴، صفحه ۵
ری که تاریخ به ما گفته است، در چند نهضت که در ایران واقع شد، نهضت تنباکو، نهضت

شرحی بر اسناد

یادی از مرحوم فضل‌الله مهتدی(صبحی) و دشمنی بهائیان با ایشان

تاریخ انتشار: ۱۷ آبان ۱۴۰۴

مرحوم فضل‌الله مهتدی معروف به صبحی یا فضل‌الله مهتدی صبحی در سال ۱۲۷۶ خورشیدی در شهر کاشان در خانواده‌ای بهائی دیده به جهان گشود. پدرش محمدحسین در تهران پیشه بازرگانی داشت. صبحی شش ساله بود که پدر و مادرش از یکدیگر جدا شدند. این رخداد برای او بسیار ناگوار بود. فضل‌الله و خواهرش با پدر و نامادری زندگی می‌کردند.

وی شرح زندگی خود را در «کتاب صبحی» و «پیام پدر» نوشته است و چنان که خود شرح می‌دهد، سالیان درازی را در قفقاز، عشق‌آباد، بخارا، سمرقند، تاشکند و مرو گذرانده و سپس به ایران آمده است. صبحی پس از خاتمه جنگ جهانی اول، برای دیدن عبدالبهاء از راه بادکوبه، استانبول، و بیروت به حیفا رفت و کاتب عبدالبهاء شد. وی در سال ۱۳۱۹ وارد رادیو شده و در آنجا قصه ظهر جمعه را اجرا می‌کرد. سنت قصه‌گویی برای کودکان توسط وی در ایران پایه‌ریزی شد. برنامه قصه‌گویی ظهر جمعه‌ها به مدت ۲۲ سال با صبحی در رادیو ملی ایران ادامه یافت. این برنامه با استقبال گسترده مردم روبرو شد. صبحی از شنوندگان خردسال می‌خواست تا قصه‌هایی را که از بزرگترها شنیده بودند به صورت نامه برای او بفرستند. او این قصه‌ها را از سراسر ایران گردآوری می‌کرد و شایسته‌ترین روایت از هر قصه را برمی‌گزید و با زبانی روان و ساده، بازنویسی می‌نمود.

همان طور که اشاره شد او مسافرت‌های زیادی رفته و از شخص عبدالبهاء تشویق نامه‌ها و الواح زیادی دریافت نموده است. فضل‌الله کسی بود که در جوار عبدالبهاء به کتابت آنچه عبدالبهاء امر می‌کرد مشغول بود و یکی از مورد اعتمادترین و بهترین یاران عبدالبهاء به قول خود او بوده است. بهائیان او را کاتب وحی می‌نامیدند و در نزد عموم بهائیان بی‌اندازه ارج و قرب داشت و همه به مقام و منصب وی غبطه می‌خوردند. او تمام مطالب محرمانه‌ای را که عبدالبهاء برای اشخاص می‌خواسته بنویسد از زبان خود او می‌شنیده و می‌نوشته و علاوه بر این‌ها به تمام خصوصیات اخلاقی و مسائل شخصی عبدالبهاء آگاه بوده و به نقاط ضعف او و سایر اعضاء خانواده‌اش بالاخص شوقی افندی (که بعد از عبدالبهاء زمام امور را به دست گرفته و جانشین او شد) واقف بوده است.

شوقی افندی کسی است که صبحی در باره‌اش مسائل غیر اخلاقی و زشتی بیان می‌کند که در مقدمه کتابش نیز به آن اشاره شده است.

مطالبی که صبحی در کتاب‌هایش آورده کاملاً بدون غرض شخصی و بسیار خواندنی و جذاب است . او که مبلغ بزرگ این فرقه بوده از بهائیت بر می‌گردد و به اسلام و تشیع می‌گرود و با منطق روان و دلایل ساده اما عمیق به اثبات حقانیت اسلام و بطلان بهائیت پرداخته و هر خواننده با بصیرت و غیر متعصبی را مقر و معترف به حقیقت کلام می‌کند و چه زیبا می‌گوید: «اگر بهائیان شعار سر دادند که تحری حقیقت کنید و بدون غرض و تعصب تحقیق کنید چرا کسانی را که تحری حقیقت می‌کنند و

بدون تعصب به حقیقت که بطلان بهائیت است پی می‌برند، طرد کرده و حتی از مراوده با خانواده محروم می‌کنند. اگر این فرقه ادعا می‌کند که دین آزاد است بگزارد که افرادش بدون ترس و اجبار به هر راهی که معتقدند پای بند باشند.»

مرحوم مهتدی در «کتاب صبحی» (یا خاطرات زندگی) خود توجه ویژه‌ای به مباحث بنیادی و اعتقادی دارد و تاریخچه پیدایش بهائیت و معتقدات بهائیان و مبانی اعتقادی اسلامی، به تبیین و تشریح آنچه می‌دانسته پرداخته است. صبحی پس از گذشت بیست سال از انتشار «کتاب صبحی» در سال ۱۳۳۲، «پیام پدر» را منتشر کرد.

او پس از جدایی از این تشکیلات و اظهار تبری از بهائیت در سال ۱۳۰۷ مورد طرد و تکفیر بهائیان و سپس مورد تهدید و قصد ترور از سوی بهائیان قرار گرفت ولی با حمایت‌های مرحوم حاج شیخ حسین لنکرانی و دیگر علماء و متدینین، بهائیان موفق به انجام قصد خود نشدند.

مهتدی سرانجام در ۱۷ آبان ۱۳۴۱ در تهران بر اثر سرطان حنجره در گذشت و در گورستان ظهیرالدوله تهران به خاک سپرده شد. بر سنگ قبر او این عبارات به چشم می‌خورد:

«یا علی، قصه گوی شهر شما، بشنو از نی چون حکایت می‌کند، از جدائی‌ها شکایت می‌کند.»

آرامگاه ابدی شادروان فضل‌الله مهتدی صبحی، داستان سرای معروف که در سپیده دم یک روز خزانی، داستان زندگیش به پایان رسید.

عبارت فوق[یا علی... شکایت می‌کند] را صبحی مهتدی همیشه در آغاز داستان‌هایش در رادیو می‌خواند.

تألیفات مرحوم صبحی:

کتاب خاطرات صبحی که در سال ۱۳۱۲

افسانه‌ها در دو جلد به سال ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵

داستان‌های ملل در سال ۱۳۲۷

حاج میرزا زلفلی در سال ۱۳۲۶

افسانه‌های کهن در دو جلد به سال ۱۳۲۸ و ۱۳۳۱

دژ هوش‌ربا در سال ۱۳۳۰

داستان‌های دیوان بلخ در سال ۱۳۳۱

افسانه‌های باستانی ایران و مجار در سال ۱۳۳۲

افسانه‌های بوعلی سینا در سال ۱۳۳۳

پیام پدر در سال ۱۳۳۵

عمو نوروز در سال ۱۳۳۹

آثار مرحوم مهتدی تا امروز هر کدام چند نوبت به چاپ رسیده و به زبان‌های آلمانی، چکی و روسی ترجمه شده است.

در زمان درگذشت مرحوم مهتدی تلویزیون ایران در دست حبیب ثابت‌پاسال بهائی و حزب بهائیت بود و با این که مهتدی از هنرمندان و همکاران شبکه رادیو و تلویزیون محسوب می‌شد و در بین مردم از محبوبیت و شهرت برخوردار بود ولی به دلیل دشمنی بهائیان با وی حتی خبر درگذشت او را نیز پخش نکردند و این امر در اسناد زیر انعکاس یافته است. مطلب مهم دیگری که در یکی از اسناد زیر به

آن پرداخته شده و جای تحقیق و بررسی از سوی محققان دارد، قصد بهائیان برای ربودن جسد فضل‌الله مهتدی و دفن آن در گورستان بهائیان است تا بدینوسیله چنین وانمود کنند که مهتدی پس از مسلمان شدن مجدداً از آن دست شسته و بهائی گشته است!

*****

از: ۳۳۶ تاریخ: ۲۰ / ۸ / ۱۳۴۱

موضوع: گزارش

محترماً به استحضار می‌رساند.

بنا به اظهار یک مقام مطلع صبح روز پنجشنبه ۱۷ / ۸ / ۴۱ که مرحوم صبحی در بیمارستان پهلوی وفات یافت، چهار تن از بهائی‌ها بنا به تصویب هیئت مرکزی با حیله و نیرنگ مأمور تحویل جسد متوفی از بیمارستان مزبور یا دزدیدن آن می‌شوند، زیرا مرحوم صبحی که خود از بهائی‌های به نام و لیدر فرقه مزبور بوده و از یک خانواده بهائی به دنیا آمده و بر اثر کاوش و تجّسس فوق‌العاده پی به بی‌اساس بودن اعتقادات پیروان این فرقه برده و پس از مدتی از آن فرقه دوری جسته و گریخته است؛ قدم مؤثری در اضمحلال مرام بهائی برداشته است و با وجود این که بهائی‌ها مرتب در صدد قتل وی برآمده بودند، مع‌الوصف موفقیتی نصیب آن‌ها نشد و در حقیقت بهائی‌ها با عملی کردن این تصمیم خود می‌خواستند به جوامع اسلامی ثابت کنند که صبحی ظاهراً به مذهب اسلام روی آورده ولی بالاخره در آخرین لحظات مرام بهائی را انتخاب نمود. به همین جهت تلویزیون ایران کوچکترین ابراز همدردی تا[یا] تأثری برای مرحوم صبحی ننموده و حتی در خلاصه اخبار مهم هفته که از طرف روزنامه اطلاعات تنظیم شده بود، قسمتی اختصاص به فوت مرحوم صبحی داشت و تلویزیون ایران روی اصل کینه و بغضی که با آن مرحوم داشته، حاضر به پخش این مطالب نگردیده است.

باید به متصدیان تلویزیون تذکر داده شود و وضع برنامه‌های تلویزیون باید از مسائل مذهبی دور باشد و چون در کشور اسلامی است باید در تنظیم برنامه‌ها از شعائر اسلامی تبعیت نماید. ۲۴ / ۸ / ۴۱

بخش ۳۳۶ . ۲۶ / ۸ / ۴۱

گیرنده .... | نخست وزیری | تاریخ ....
فرستنده .... ۳۳۶ | سازمان اطلاعات و امنیت کشور | شماره ....
شماره عطف / پیرو .... | س.ا.و.ا.ک | شماره پرونده گیرنده ....
پیوست .... | | شماره پرونده فرستنده ....

موضوع .... [illegible]

گــــزارش

محترما باستحضار میرساند بنا باظهار یک مقام مطلع صبح روز پنجشنبه ۴۱/۸/۱۷ که مرحوم صبحی در بیمارستان پهلوی وفات یافت چهار تن از بهائی ها بنا بتصویب هیئت مرکزی با حیله ونیرنگ مأمور تحویل جسد متوفی از بیمارستان مزبور یا دزدیدن آن میشوند زیرا مرحوم صبحی که خود از بهائیهای بنام ولید رفرقه مزبور بود و از یک خانواده بهائی بدنیا آمده و براثر کاوش وتجسس فوق العاده یی به بی اساس بودن اعتقادات پیروان این فرقه برده و پس از مدتی از آن فرقه دوری جسته وگریخته است قدم مؤثری در اضمحلال مرام بهائی برداشته است وبا وجود اینکه بهائیها مرتب در صدد قتل وی برآمده بودند مع الوصف موفقیتی نصیب آنها نشد ودر حقیقت بهائیها با عملی کردن این تصمیم خود میخواستند بجوامع اسلامی ثابت کنند که صبحی ظاهراً بمذهب اسلام روی آورده ولی بالاخره در آخرین لحظات مرام بهائی را انتخاب نمود . بهمین جهت تلویزیون ایران کوچکترین ابراز همدردی تا تأثری برای مرحوم صبحی ننموده وحتی در خلاصه اخبار مهم هفته که از طرف روزنامه اطلاعات تنظیم شده بود قسمتی اختصاص بفوت مرحوم صبحی داشت وتلویزیون ایران روی اصل کینه وبغض که با آن مرحوم داشته حاضر به پخش این مطلب نگردیده است.

محرمانه

[illegible] ۴۱/۸/۲۰

۳۸-۳۰۸ ازن

*****

تاریخ: ۲۹ / ۸ / ۱۳۴۱

گزارش

محترماً همان طوری که طی گزارش مورخه ۲۰ / ۸ / ۴۱ به عرض رسید، موضوع عدم پخش مطالبی درباره زندگی مرحوم صبحی و اظهار تأسف از درگذشت او از تلویزیون به عللی که شرح داده شده، صحیح است و تلویزیون ایران باید خارج از تعصبات فرقه‌ای خود این گونه موضوعات را تحت توجه دقیق قرار دهد.

محترماً در صورت تصویب به طور صریح و جدی به مسئولین امر تذکر لازم داده شد[شود] و سپس پاسخ اداره انتشارات و رادیو تهیه شود. ۲۹ / ۸ / ۴۱

بلی تذکر بدهید. ۱ ۳۰ / ۸ / ۴۱

آقای حسینی . ۳۰ / ۸ / ۴۱

گیرنده	نخست وزیری	تاریخ ....
فرستنده	سازمان اطلاعات و امنیت کشور	شماره ....
شماره عطف / پیرو		شماره پرونده گیرنده ....
پیوست		شماره پرونده فرستنده ....

س. ا. و. ا. ک

محرمانه

موضوع ....

گزارش

محترما همانطوریکه طی گزارش مورخه ۲۰/ ۸/ ۴۱ بعرض رسید موضوع عدم پخش مطالبی در باره زندگی مرحوم صبحی و اظهار تاسف از درگذشت او از تلویزیون بمحللی که شرح داده شده صحیح است و تلویزیون ایران باید خارج از تعصبات فرقه ای خود اینگونه موضوعات را تحت توجه دقیق قرار دهد.

ضمناً در صورت تصویب بطور صریح و عده مسئولین امر تذکر لازم داده شد [illegible]

[illegible]

۴۱/۹/۲۹

[illegible]

۴۱/۹/۲۹

پ مرکز [illegible]

۴۱/۹/۳۰

بایگانی

۴۱/۹/۳۰

محرمانه

۳۸-۳۰۷/ن

*****

[شماره:] ۲۶۲۰۵ / ۳۳۶ [تاریخ:] ۱۶ / ۹ / ۴۱

موضوع: برنامه‌های تلویزیون

شماره عطف ۳۲۶۱۱ / د ـ ۲۱ / ۸ / ۴۱

درباره موضوع مورد نظر با حضور نماینده آن اداره کل در تلویزیون ایران به مسئول برنامه‌های تلویزیون تذکرات لازم داده شده است و تأکید گردید این مؤسسه باید دور از هرگونه تعصبات فرقه‌ای برنامه‌های خود را تنظیم را پخش نماید.

رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور

از طرف   سرلشگر پاکروان

تهیه‌کننده

رئیس بخش ۱۷ / ۹ / ۴۱

گیرنده اداره کل انتشارات و رادیو

فرستنده

شماره عطف پیرو ۳۲۶۱۱/د
۴۱/۸/۲۱

پیوست

نخست وزیری

سازمان اطلاعات و امنیت کشور

تاریخ

شماره

شماره پرونده گیرنده

شماره پرونده فرستنده

محرمانه

موضوع برنامه های تلویزیون

درباره موضوع مورد نظر با حضور نماینده آن اداره کل در تلویزیون ایران بمسئول برنامه های تلویزیون تذکرات لازم داده شده است، و تاکید گردید این موسسه باید دور از هرگونه تعصبات فرقه ای برنامه های خود را تنظیم و پخش نماید.

رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور سرلشگر پاکروان

۴۱/۹/۱۸

۳۹/۲۶۲۰۵
۴۱/۹/۱۹

تهیه کننده

رئیس بخش ۳۱۲

۴۱/۹/۱۷

۱۱/۵

۴۱/۹/۱۷

محرمانه

*****

اداره کل انتشارات و رادیو

محرمانه

مطلبی که لازم است به استحضار برسد. مربوط به درگذشت مرحوم صبحی است از تشییع جنازه و تجلیلی که به عمل آمد کلیه افراد فرقه بهائی که در تلویزیون هستند بسیار عصبانی و ناراحت بودند و این ناراحتی علناً مشهود بود. روز جمعه در برنامه اطلاعات به نام (آنچه در این هفته گذشته) و توسط آقای اعتمادی کارمند این روزنامه اجراء می‌گردد، مطلب جالبی درباره زندگی مرحوم صبحی و اظهار تأسف از درگذشت او نوشته بود که ضمن سایر مطالب باید از تلویزیون پخش می‌گردید. در موقع اجرای این برنامه مشاهده شد که مطلب مزبور خوانده نشد. پس از اتمام برنامه از آقای اعتمادی سؤال نمودم چرا این مطلب را نخواندید اظهار داشت: آقای روح‌اله مبشر که از طرف تلویزیون مدیر و سرپرست این برنامه می‌باشد با خواندن این مطلب مخالفت نمود و اظهار داشت: چنانچه این موضوع پخش شود موجب برکناری او خواهد شد. این کوته‌فکری و عناد موجب تأثر شدید اینجانب گردید.

رونوشت برابر اصل است.

شماره: ....

تاریخ ....

اداره کل انتشارات و رادیو

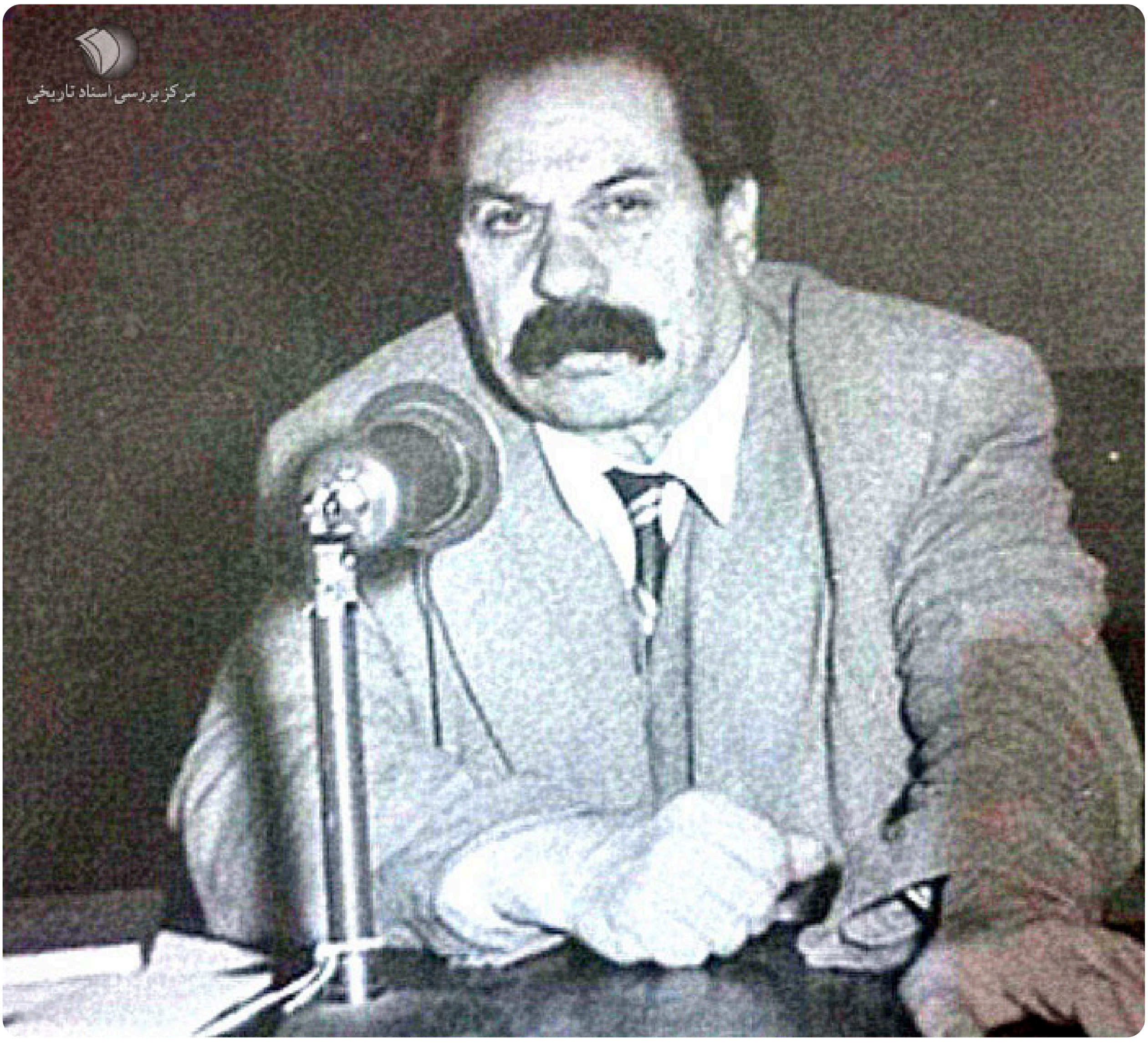
محرمانه

مطلبی که لازم است باستحضار برسد . مربوط بدرگذشت مرحوم صبحی است از تشییع جنازه وتجلیلی که بعمل آمد کلیه افراد فرقه بهائی که در تله ویزیون هستند بسیار عصبانی وناراحت بودند واین ناراحتی علنا مشهود بود روز جمعه در برنامه روزنامه اطلاعات بنام (آنچه در این هفته گذشت) وتوسط آقای اعتمادی کارمند این روزنامه اجراء میگردد مطلب جالبی درباره زندگی مرحوم صبحی واظهار تاسف ازدرگذشت او نوشته شده بود که ضمن سایر مطالب باید از تله ویزیون پخش میگردید درموقع اجرای این برنامه مشاهده شد که مطلب مزبور خوانده نشد پس از اتمام برنامه ازآقای اعتمادی سئوال نمودم چرا این مطلب رانخواندید اظهارداشت آقای روح اله مهشر که ازطرف تله ویزیون مدیر وسرپرست این برنامه میباشد باخواندن این مطلب مخالفت نمود واظهار داشت چنانچه این موضوع پخش شود موجب برکناری او خواهد شد این کوته فکری و عناد موجب تاثر شدید اینجانب گردید .

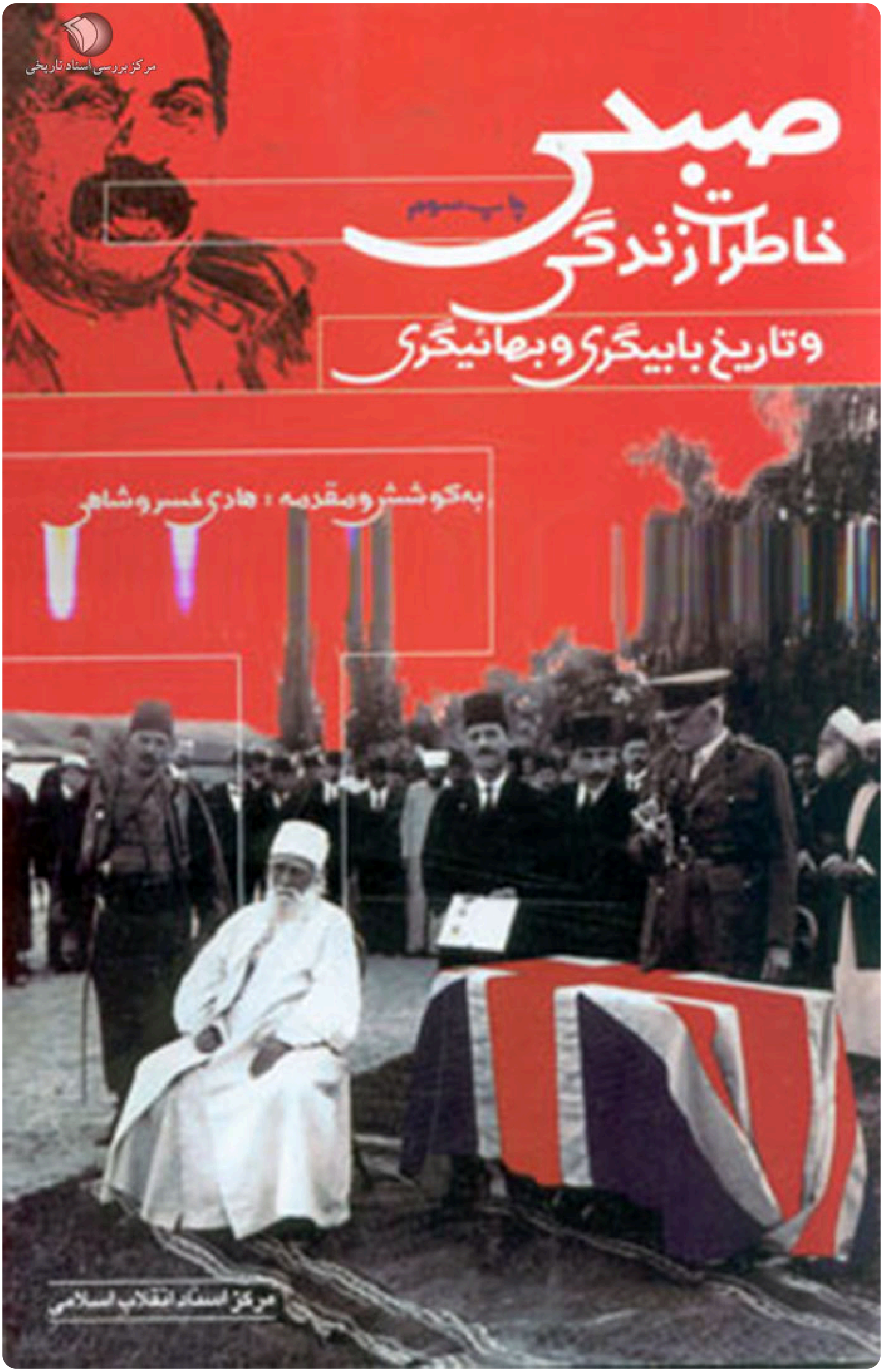
رونوشت برابر اصل است .

مرکز بررسی اسناد تاریخی

مرکز بررسی اسناد تاریخی

مرکز بررسی اسناد تاریخی

مرکز بررسی اسناد تاریخی

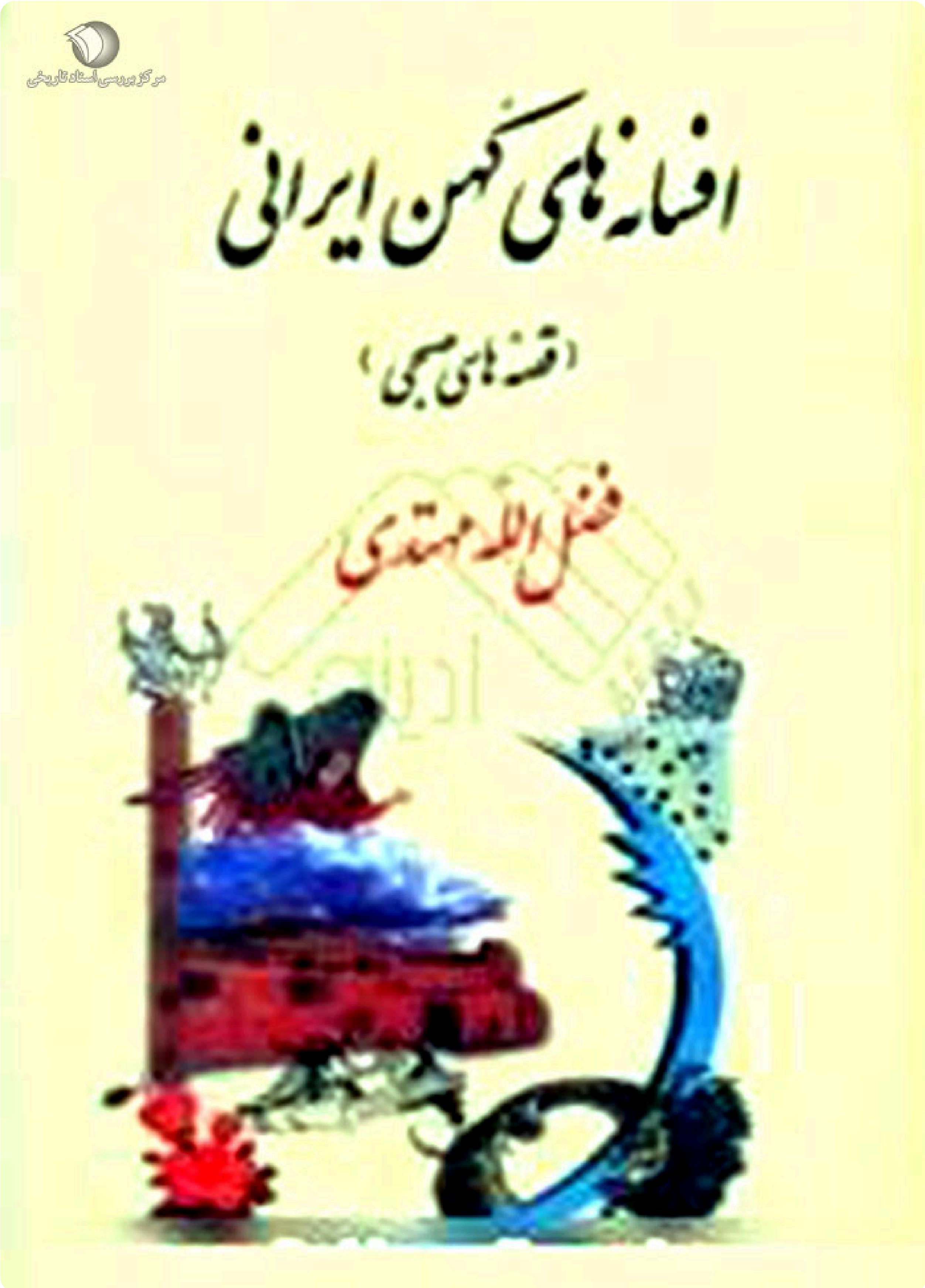
مرکز بررسی اسناد تاریخی
صبحی
چاپ سوم
خاطرات زندگی
و تاریخ بابیگری و بهائیگری
به کوشش و مقدمه : هادی خسروشاهی
مرکز اسناد انقلاب اسلامی

قصه های صبحی

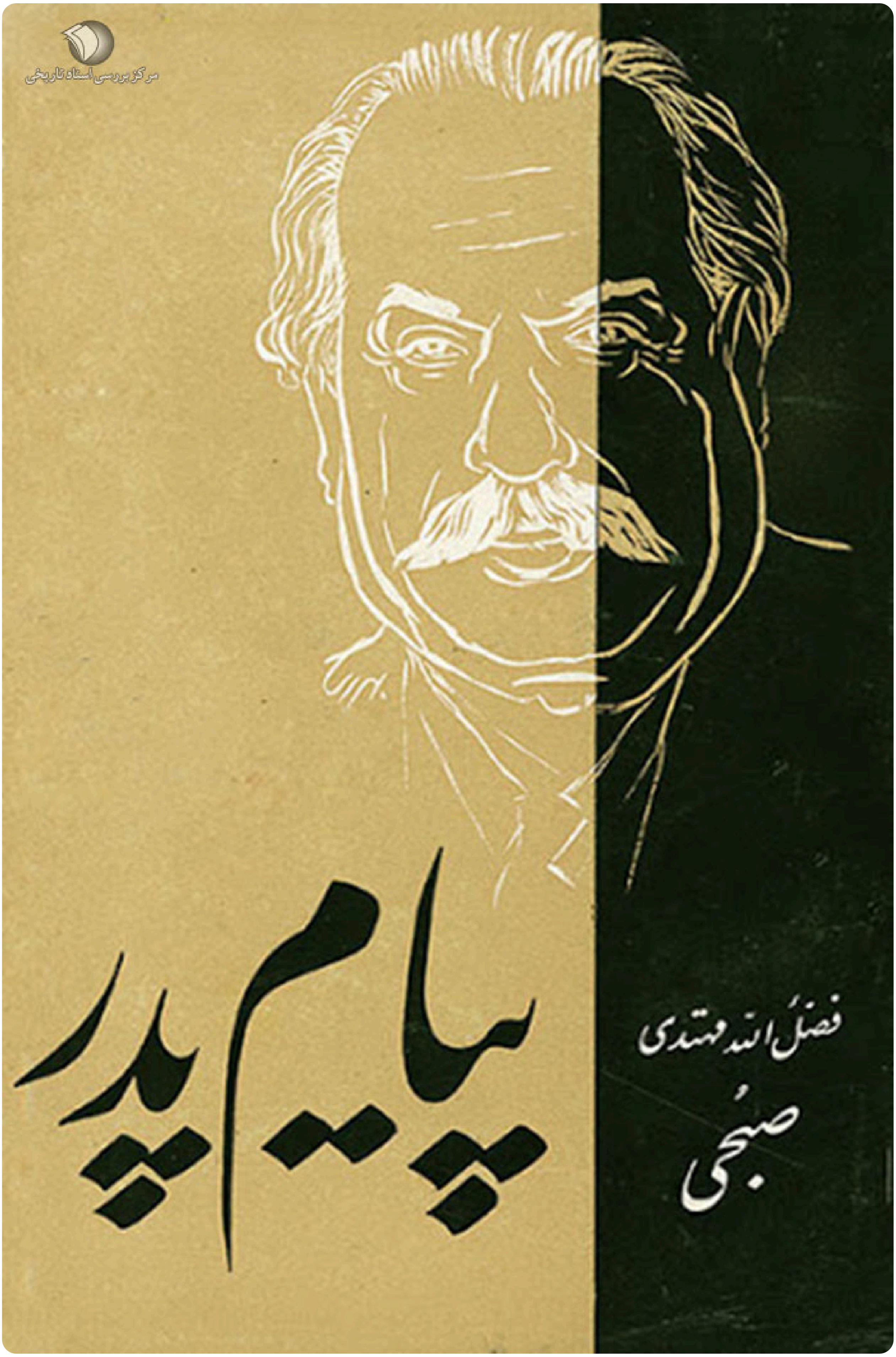
به روایت : فضل الله مهتدی (صبحی)

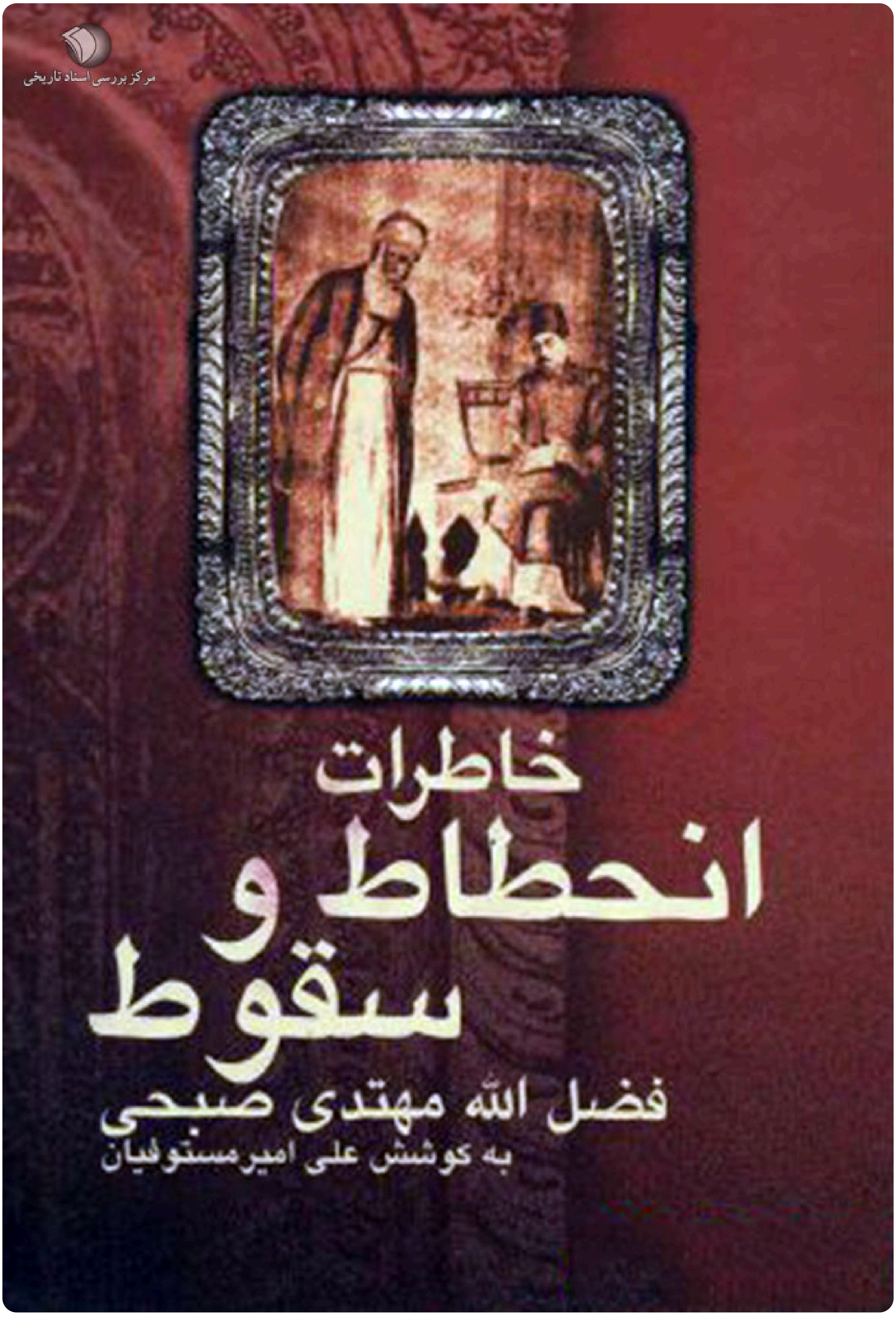

با هتمام : لیما صالح رامسری

مرکز بررسی اسناد تاریخی
افسانه‌های کهن ایرانی
(قصه‌های صبحی)
فضل‌الله مهتدی

مرکز بررسی اسناد تاریخی
عمو نوروز
صبحی مهتدی

پیام پدر
فضل‌الله مهتدی
صبحی

منبع: رجال عصر پهلوی به روایت اسناد ساواک، حبیب ثابت‌پاسال، ص ۱۷۰ تا ۱۷۲ و ۳۹۸، مرکز بررسی اسناد تاریخی، چاپ اول، سال ۱۳۹۵.